

UCHWAŁA

Dnia 19 maja 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)

SSN Kazimierz Zawada

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z powództwa M. W.
przeciwko S. Polska Towarzystwu Ubezpieczeń S.A. z siedzibą
w W.
o zapłatę,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 19 maja 2016 r.
zagadnienia prawnego
przedstawionego przez Sąd Okręgowy w K.
postanowieniem z dnia 11 stycznia 2016 r.,

"Czy klient niewypłacalnego biura podróży może samodzielnie dochodzić w sporze z ubezpieczycielem zobowiązany z tytułu umowy gwarancji ubezpieczeniowej "turystycznej" zawartej według wymagań załącznika Nr 2 do Rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 21 kwietnia 2011 r. w sprawie wzorów formularzy umowy gwarancji bankowej, umowy gwarancji ubezpieczeniowej oraz umowy ubezpieczenia na rzecz klientów, wymaganych w związku z działalnością wykonywaną przez organizatorów turystyki i pośredników turystycznych (Dz.U. z 2011 r. Nr 88 poz. 499) zwrotu wpłat wniesionych tytułem zapłaty za imprezę turystyczną, w wypadku gdy z przyczyn dotyczących organizatora turystyki lub pośrednika turystycznego oraz osób, które działają w ich imieniu impreza turystyczna nie zostanie zrealizowana, czy też wyłączna czynna legitymacja na podstawie art. 5 ust. 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (Dz.U. z 2014 r. poz. 196 j.t.) przysługuje marszałkowi województwa?"

podjął uchwałę:

Klient niewypłacalnego biura podróży jest legitymowany do dochodzenia od ubezpieczyciela zobowiązanego z tytułu gwarancji ubezpieczeniowej zwrotu wpłat wniesionych tytułem zapłaty za imprezę turystyczną.

UZASADNIENIE

Przedstawione zagadnienie prawne powstało w sprawie, w której powód, będący klientem niewypłacalnego biura podróży, wystąpił o zasądzenie kwoty 10 000 zł przeciwko zakładowi ubezpieczeń, który jako gwarant z umowy gwarancji ubezpieczeniowej zawartej z tym biurem, zobowiązany jest do zwrotu wniesionych przez klientów biura wpłat tytułem zapłaty za imprezę turystyczną, która nie doszła do skutku.

Strona pozwana podniosła między innymi zarzut braku legitymacji czynnej powoda wskazując, że zgodnie z umową gwarancji ubezpieczeniowej, beneficjentem gwarancji jest marszałek województwa, a nie klient biura podróży.

Wyrokiem z dnia 4 grudnia 2014 r. Sąd Rejonowy w K. uwzględnił powództwo.

Sąd pierwszej instancji ustalił między innymi, że w dniu 29 lipca 2011 r. powód zawarł z I. S. prowadzącą działalność gospodarczą pod firmą „H.” Biuro Podróży I. S. umowę o świadczenie usług turystycznych, w której zobowiązała się ona do zorganizowania dla zebranej przez powoda grupy 44 osób pielgrzymkę do Skandynawii w terminie od 6 do 22 lipca 2012 r. Tytułem zapłaty za tę imprezę turystyczną powód wpłacił kwotę 187 290 zł. oraz 9 800 euro. Wcześniej, w dniu 23 maja 2011 r., I. S., jako prowadząca usługi turystyczne, zawarła ze stroną pozwaną „umowę gwarancji ubezpieczeniowej turystycznej”, w której jako beneficjent gwarancji wskazany został Wojewoda [...], a pozwany ubezpieczyciel zobowiązał się między innymi do zwrotu wpłat wniesionych tytułem zapłaty za imprezę turystyczną, w przypadku, gdy z przyczyn dotyczących I.S., impreza nie zostanie zrealizowana.

W dniu 2 lipca 2012 r. I. S. poinformowała, że pielgrzymka nie odbędzie się, a wobec żądania powoda zwrotu wpłaconych kwot, złożyła w dniu 4 lipca 2012 r. oświadczenie, że otrzymała od powoda wskazane wyżej kwoty oraz zobowiązała się do ich zwrotu do kwietnia 2013 r., zaś w dniu 29 kwietnia 2013 r. złożyła oświadczenie o swojej niewypłacalności oraz braku możliwości zwrotu klientom wpłat wniesionych przez nich tytułem zapłaty za imprezy turystyczne. W związku z tym oświadczeniem Marszałek Województwa [...] wystąpił do strony pozwanej na podstawie umowy gwarancji ubezpieczeniowej z żądaniem zapłaty na rzecz

klientów Biura Podróży I. S., w tym na rzecz powoda, zapłaconych przez nich kwot za imprezy turystyczne, które nie doszły do skutku. Powód przekazał stronie pozwanej wszystkie niezbędne dokumenty, a Wojewoda wielokrotnie wzywał pozwaną do zwrotu na rzecz powoda zapłaconych przez niego kwot, czemu pozwana odmawiała, ostatecznie pismem z dnia 25 października 2013 r.

Sąd Rejonowy uznał powództwo za uzasadnione w całości i stwierdził, że powodowi przysługuje legitymacja czynna na podstawie art. 393 k.c., bowiem umowa gwarancji ubezpieczeniowej zawarta między I. S. prowadzącą usługi turystyczne a stroną pozwaną jest umową na rzecz osoby trzeciej, która uzyskuje samodzielne, własne uprawnienie do żądania od dłużnika przyrzekającego, aby spełnił na jej rzecz przyrzeczone świadczenie. Główną ideą zobowiązania podmiotów świadczących usługi turystyczne do zawierania umów ubezpieczenia lub gwarancji ubezpieczeniowej jest ochrona ich klientów w razie niewypłacalności biura podróży. Odmowa poszkodowanemu klientowi sądowej kontroli prawidłowości decyzji gwaranta stanowiłaby nieuzasadnione uprzywilejowanie ubezpieczyciela kosztem osoby poszkodowanej.

Rozpoznając apelację strony pozwanej, zarzucającą między innymi naruszenie art. 393 § 1 k.c. w zw. z art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 187, dalej: „u.u.t.”) w zw. z § 1 i § 8 umowy gwarancji ubezpieczeniowej z dnia 23 maja 2011 r. przez błędne przyjęcie, że umowa ta została zawarta na rzecz klientów Biura Podróży „H.” i bezpodstawne uznanie, iż powód posiada legitymację czynną, Sąd Okręgowy w K. powziął poważną wątpliwość prawną sformułowaną w zagadnieniu prawnym przedstawionym na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu.

Sąd drugiej instancji wskazał, że problem legitymacji czynnej klientów niewypłacalnego biura podróży do dochodzenia od ubezpieczyciela na podstawie umowy gwarancji ubezpieczeniowej zwrotu kwot wpłaconych na zorganizowanie imprezy turystycznej, która nie doszła do skutku powstał w związku z regulacją zawartą w art. 5 ust. 5 u.u.t. oraz treścią § 1 i § 5 ust. 5 oraz § 8 umowy gwarancji ubezpieczeniowej „turystycznej” z dnia 23 maja 2011 r., zawartej między stroną pozwaną a I. S. Postanowienia te stanowią powtórzenie rozwiązań przyjętych we

wzorcu umowy gwarancji ubezpieczeniowej w związku z działalnością wykonywaną przez organizatorów turystyki, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 21 kwietnia 2011 r. w sprawie wzorów formularzy umowy gwarancji bankowej, umowy gwarancji ubezpieczeniowej oraz umowy ubezpieczenia na rzecz klientów, wymaganych w związku z działalnością wykonywaną przez organizatorów turystyki i pośredników turystycznych (Dz. U. Nr 88, poz. 499, dalej: „rozp. MST z dnia 21 kwietnia 2011 r.”), a więc zostały narzucone przez ustawodawcę.

Na gruncie tych regulacji możliwe są dwa przeciwstawne stanowiska w kwestii legitymacji czynnej klienta niewypłacalnego biura podróży.

Pierwsze, oparte na wykładni językowej art. 5 ust. 5 u.u.t. i postanowień umowy gwarancji ubezpieczeniowej zawartej według wzorca określonego w rozp. MST z dnia 21 kwietnia 2011 r., z której wynika, że beneficjentem gwarancji jest wyłącznie marszałek województwa, stający się ex lege stroną obligacyjnego stosunku gwarancyjnego łączącego go z gwarantem i wykonującego swoje uprawnienia z umowy gwarancji w interesie klientów organizatora imprezy turystycznej, co zapewnia sprawność korzystania z tego instrumentu zabezpieczenia i może służyć urzeczywistnieniu zawartego w art. 7 dyrektywy 90/314/EWG Rady Wspólnot Europejskich z dnia 13 czerwca 1990 r. w sprawie zorganizowanych podróży, wakacji i wycieczek (Dz. U. UE L z 1990 r., Nr 158, poz. 59, dalej: „dyrektywa 90/314/EWG”) wymagania by organizator imprezy zapewnił dostateczne zabezpieczenie umożliwiające powrót konsumenta z podróży i zwrot kwot wpłaconych na organizację imprezy. Także wskazane przez ubezpieczyciela względy praktyczne przemawiają za taką wykładnią, bowiem marszałek województwa posiada konieczne informacje co do kosztów repatriacji i wysokości oraz ilości zgłoszonych przez klientów biura wniosków o zwrot wpłaconych zaliczek i jest wyłącznie kompetentny do przesłania ubezpieczycielowi zasadnego co do zakresu i wysokości żądania zapłaty. Stanowisko to jednak ogranicza klienta biura podróży w samodzielnym dochodzeniu roszczeń, co jest sprzeczne z celem u.u.t. i art. 7 dyrektywy 90/314/EWG).

Drugie stanowisko, które podzielił Sąd Rejonowy, przyjmuje, że w świetle art. 5 ust. 5 u.u.t. marszałek województwa jest tylko uprawniony do występowania na

rzecz klientów biura podróży w sprawie wypłaty środków na zwrot zaliczek na podstawie umów gwarancyjnych, natomiast materialnie uprawnionym z tych umów jest klient biura podróży. Marszałek jest jedynie podmiotem, na którego zlecenie uruchamiane są środki z gwarancji, natomiast ich wypłata następuje zawsze na rzecz klienta, co wynika z § 5 ust. 1 i 5 umowy gwarancyjnej. W inny sposób jest uregulowane we wzorcu umowy uruchomienie i wypłata środków z gwarancji ubezpieczeniowej na pokrycie kosztów powrotu klientów zleceniodawcy z imprezy turystycznej, gdyż w takiej sytuacji środki otrzymuje wojewoda i on rozlicza się z ich wydatkowania.

Za przyznaniem klientowi biura podróży legitymacji czynnej w sporze z gwarantem przemawia także, zdaniem Sądu Okręgowego, treść art. 7 dyrektywy 90/314/EWG oraz powstałe na jej tle orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości w Luksemburgu, przyznające jednostkom prawo indywidualne w postaci możliwości uzyskania zwrotu należności uiszczonej organizatorowi przed imprezą oraz zapewnienia powrotu do kraju, w przypadku niewypłacalności organizatora i nakazujące przyznanie klientom uprawnienia do skutecznego, wykonywanego bez nieuzasadnionej zwłoki i nadmiernych trudności roszczenia o zwrot zapłaconych kwot.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kwestie związane z zapewnieniem klientom pokrycia kosztów powrotu do kraju z imprezy turystycznej, jeżeli organizator tego nie zapewni oraz zwrotu wpłat wniesionych przez klientów tytułem zapłaty za imprezę w sytuacji gdy z przyczyn dotyczących organizatora impreza nie zostanie zrealizowana regulują przepisy art. 5 u.u.t., w szczególności ust. 1 pkt 2, ust. 4, ust. 5 i ust. 5a. Stanowią one implementację Dyrektywy 90/314/EWG, obecnie zastąpionej Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2302 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie imprez turystycznych i powiązanych usług turystycznych (Dz. U. UE z 11. 12. 2015 r. L 326/1, dalej: „Dyrektywa 2015/2302”), której przepisy wzmocniły ochronę turystów przed skutkami niewykonania lub nienależytego wykonania umowy o świadczenie usług turystycznych przez organizatora imprezy turystycznej. Wykładając zatem przepisy art. 5 u.u.t. należy uwzględnić zarówno treść regulacji zawartych w obu wskazanych Dyrektywach, jak i ich cel oraz bogate orzecznictwo Trybunału

Sprawiedliwości wydane w szczególności na gruncie art. 7 Dyrektywy 90/314/EWG, którego realizację stanowi art. 5 u.u.t. i którego regulacja, z pewnymi zmianami, przeniesiona została do art. 17 Dyrektywy 2015/2302.

Przepis art. 7 Dyrektywy 90/314/EWG stanowi, że na wypadek swojej niewypłacalności organizator (...) powinien zapewnić dostateczne zabezpieczenie umożliwiające zwrot nadpłaconych pieniędzy oraz powrót konsumenta z podróży. Natomiast zgodnie z art. 17 Dyrektywy 2015/2302 organizatorzy prowadzący przedsiębiorstwo turystyczne obowiązani są posiadać zabezpieczenie na potrzeby zwrotu wszystkich wpłat dokonanych przez podróżnych oraz na potrzeby ich powrotu do kraju (ust.1), zabezpieczenie to musi być skuteczne i obejmować kwoty wpłat dokonanych przez podróżnych i koszty ich powrotu do kraju w przypadku niewypłacalności organizatora (ust. 2), w przypadku niewykonanych usług turystycznych na żądanie podróżnego dokonuje się zwrotów bez zbędnej zwłoki (ust. 5).

Przepis art. 5 u.u.t., w wersji obowiązującej od dnia 17 września 2010 r. po nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 29 kwietnia 2010 r. o zmianie ustawy o usługach turystycznych oraz ustawy - Kodeks wykroczeń (Dz. U. Nr 106, poz. 672) stanowi, że przedsiębiorca wykonujący działalność gospodarczą w zakresie organizowania imprez turystycznych obowiązany jest między innymi zapewnić klientom, na wypadek swojej niewypłacalności, pokrycie kosztów powrotu klientów z imprezy turystycznej a także zapewnić klientom zwrot wpłat wniesionych za imprezę turystyczną, w wypadku, gdy z przyczyn dotyczących organizatora impreza turystyczna nie zostanie zorganizowana. Obowiązek ten powinien spełnić przez zawarcie umowy gwarancji bankowej lub ubezpieczeniowej lub zawarcie umowy ubezpieczenia na rzecz klientów lub – w określonych przypadkach – przez przyjmowanie wpłat klientów wyłącznie na rachunek powierniczy (ust. 1 pkt 2 lit. a, b, c). Treść gwarancji lub umowy ubezpieczenia, o której mowa wyżej, obejmuje upoważnienie dla marszałka województwa lub wskazanej przez niego jednostki do wydawania dyspozycji wypłaty zaliczki na pokrycie kosztów powrotu klienta do kraju (ust. 4). Marszałek województwa jest uprawniony do występowania na rzecz klientów w sprawach wypłaty środków z tytułu umowy gwarancji bankowej, umowy gwarancji ubezpieczeniowej lub umowy ubezpieczenia, na zasadach określonych

w treści tych umów (ust. 5). W przypadku niewypłacalności organizatora turystyki marszałek województwa (...) prowadzi działania związane z organizacją powrotu klientów z imprezy turystycznej (...), jeżeli organizator turystyki lub pośrednik turystyczny, wbrew obowiązkowi, nie zapewni tego powrotu (ust. 5a).

W 1999 r. Komisja Europejska opublikowała raport wskazujący warunki, które pozwalają przyjąć, że państwo prawidłowo implementowało art. 7 Dyrektywy 90/314/EWG, której celem, jak stwierdzono, jest zapewnienie konsumentom zwrotu pełnych wpłaconych kwot i zapewnienie powrotu z imprezy turystycznej. Warunkami tymi są między innymi: zapewnienie zabezpieczenia finansowego w formie stosownych umów gwarancyjnych lub ubezpieczenia, pokrywającego wszelkie ryzyko związane z niewypłacalnością organizatora, zapewnienie nieograniczonej odpowiedzialności gwaranta oraz możliwości szybkiego i skutecznego uruchomienia zabezpieczenia, bez zbędnych formalności.

Trybunał Sprawiedliwości w licznych orzeczeniach wydanych na gruncie art. 7 Dyrektywy 90/314/EWG wielokrotnie stwierdzał, że celem tej regulacji jest pełne i skuteczne zabezpieczenie praw klienta w razie niewypłacalności lub upadłości biura podróży, zapewnienie mu powrotu z podróży i zwrotu zapłaconych kwot na imprezę, która nie doszła do skutku. Trybunał podkreślił, że art. 7 przyznaje jednostkom prawo indywidualne w postaci możliwości uzyskania zwrotu wpłaconej biuru podróży zaliczki lub pełnej należności za imprezę oraz zapewnienia powrotu do miejsca rozpoczęcia imprezy, jeżeli organizator z powodu niewypłacalności tego nie zapewnił (porównaj między innymi wyroki z dnia 8 października 1996 r. w sprawach C-178/94, C - 179/94, C-189/94 i C-190/94, Zb. Orz. 1996,s. I- 4845).

W świetle powyższych regulacji i ich jednoznacznej wykładni dokonanej przez Trybunał Sprawiedliwości należy uznać, że zabezpieczenia, jakie biuro podróży ma zapewnić klientowi, w postaci między innymi umów gwarancyjnych, są podejmowane wyłącznie w interesie klienta i muszą zawierać takie postanowienia, które zapewnią klientowi biura szybkie i skuteczne uzyskanie zwrotu wpłaconych kwot oraz powrót z podróży. Nie ulega zatem wątpliwości, że beneficjentem, w znaczeniu materialnoprawnym, wszystkich środków zabezpieczających jakie obowiązane jest zapewnić biuro podróży w wykonaniu powyższych postanowień jest klient, któremu art. 7 Dyrektywy 90/314/EWG, przyznaje indywidualne prawo do

uzyskania świadczeń w nim określonych, zaś obowiązkiem państwa jest zapewnienie takiej regulacji prawnej, która umożliwi osiągnięcie tego rezultatu.

Przepis art. 5 u.u.t., wielokrotnie zmieniany, zawsze przewidywał obowiązek zawarcia przez biuro podróży umowy gwarancji bankowej lub ubezpieczeniowej albo umowy ubezpieczenia na rzecz klientów. Od początku również przepis ten wymagał, by treść takich umów obejmowała upoważnienie dla organu administracji publicznej (wcześniej wojewody obecnie marszałka województwa) do wydawania dyspozycji wypłaty zaliczki na pokrycie kosztów powrotu klienta do kraju, co wynikało z nałożenia na taki organ obowiązku zorganizowania grupom turystów powrotu do kraju w razie, gdy biuro podróży tego nie zapewniło. Było to uzasadnione tym, że poszczególni klienci biura podróży nie byłiby w stanie podjąć samodzielnie działań zmierzających do sprowadzenia wszystkich turystów do kraju i konieczna była ingerencja innego podmiotu, który zająłby się organizacją zapewniającą szybki powrót do kraju, mając zapewnione na to środki z gwarancji bankowej czy ubezpieczeniowej. Zgodnie z obecnie obowiązującym art. 5 ust. 5a w zw. z art. 5 ust. 4 u.u.t. marszałek województwa prowadzi działania związane z organizacją powrotu klientów z imprezy turystycznej, wykorzystując w tym celu między innymi zaliczkę uzyskaną od gwaranta. Ponieważ przepisy nie przewidywały i nie przewidują wypłaty na ten cel środków pieniężnych poszczególnym klientom, a jedynie zapewnienie im powrotu do kraju, co miał zorganizować organ publiczny pobierając środki z gwarancji lub umowy ubezpieczenia, należy uznać, że w tym zakresie nie powstawało indywidualne prawo klienta do uzyskania środków finansowych na powrót do kraju a jedynie jego prawo do uzyskania świadczenia w postaci zapewnienia mu powrotu do kraju. Zgodnie z art. 5 ust. 4 u.u.t. treść gwarancji lub umowy ubezpieczenia powinna obejmować upoważnienie dla marszałka województwa do wydania dyspozycji wypłaty zaliczki na pokrycie kosztów powrotu klienta do kraju. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 października 2015 r. II CSK 836/14 (BSN 2015, nr 12, poz. 14) dotyczącym pokrycia przez marszałka województwa kosztów sprowadzenia turystów do kraju i żądania ich zwrotu od gwaranta, taka regulacja daje podstawy do przyjęcia, że podmiotem uprawnionym z tytułu gwarancji (jej beneficjentem) w tym zakresie jest marszałek województwa, który staje się ex

lege stroną stosunku gwarancyjnego łączącego go z gwarantem (bankiem lub ubezpieczycielem), przy czym wykonuje on swoje uprawnienia z umowy gwarancji i interesu klientów organizatora imprezy turystycznej, co zapewnia sprawność korzystania z tego instrumentu zabezpieczenia i może służyć urzeczywistnieniu reguły wyrażonej w art. 7 Dyrektywy 90/314/EWG (porównaj też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 października 2008 r. IV CSK 258/08, nie publ.).

Inaczej jednak przedstawia się kwestia przewidzianego w art. 7 powyższej Dyrektywy oraz w art. 5 ust. 1 pkt 2 u.u.t. obowiązku zapewnienia klientom zwrotu wpłat wniesionych tytułem zaliczki lub zapłaty za imprezę, która nie doszła do skutku z powodu niewypłacalności lub upadłości biura podróży. W tym wypadku powstaje indywidualne prawo klienta do uzyskania zwrotu określonej kwoty pieniężnej, a przewidziany w tym przepisie obowiązek zawarcia przez biuro podróży jednej z umów gwarancyjnych lub umowy ubezpieczenia na rzecz klienta celem zapewnienia mu uzyskania tej kwoty prowadzi do wniosku, że w przypadku zawarcia umowy gwarancji ubezpieczeniowej, której dotyczy przedstawione zagadnienie prawne, beneficjentem takiej gwarancji i stroną stosunku gwarancyjnego łączącego go z gwarantem, staje się z mocy prawa - art. 5 ust. 1 pkt 2 u.u.t. - klient biura podróży. To bowiem klientowi należy się zwrot pieniędzy i to w celu zabezpieczenia na jego rzecz ich zwrotu jest zawierana umowa gwarancji ubezpieczeniowej. To, że zgodnie z art. 5 ust. 5 u.u.t. marszałek województwa jest uprawniony do występowania na rzecz klientów w sprawach wypłaty środków z tytułu umowy gwarancji bankowej, umowy gwarancji ubezpieczeniowej lub umowy ubezpieczenia na zasadach określonych w treści tych umów, oznacza jedynie, że ma on ustawowe upoważnienie (pełnomocnictwo) do działania na rzecz klientów w sprawie wypłaty przez gwaranta kwot wpłaconych przez klientów na imprezę turystyczną, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 u.u.t. i że zasady działania w tym przedmiocie marszałka powinny być określone w powyższych umowach. Nie oznacza natomiast, że beneficjentem umowy gwarancji w tym zakresie jest marszałek, wobec czego tylko on może żądać wypłaty należności i tylko on ma legitymację czynną do dochodzenia tej należności przed sądem. Jak wskazano wyżej beneficjentem umowy gwarancji jest bowiem w tym zakresie klient

biura podróży, gdyż zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 2 u.u.t. umowa gwarancji ubezpieczeniowej właśnie jemu ma zapewnić zwrot tych należności.

Przedstawione przez Sąd Okręgowy wątpliwości powstały jednak dlatego, że ustawodawca zmieniając z dniem 17 września 2010 r. art. 5 u.u.t., między innymi przez dodanie w ust. 1 pkt 2 wymagania zapewnienia przez biuro podróży klientom, na wypadek swojej niewypłacalności, pokrycia kosztów powrotu klientów z imprezy turystycznej oraz zwrotu wpłat dokonanych za imprezę, która nie doszła do skutku i zobowiązując biuro do zawarcia w tym celu umów gwarancyjnych lub ubezpieczenia na rzecz klienta, upoważnił w ust. 6 tego przepisu ministra właściwego do spraw turystyki do określenia w drodze rozporządzenia wzorów formularzy umowy gwarancji bankowej, umowy gwarancji ubezpieczeniowej oraz umowy ubezpieczenia na rzecz klienta, o których mowa w ust.1 pkt 2 lit. a i b, uwzględniających wszystkie niezbędne elementy umowy i na podstawie tego przepisu z dniem 28 kwietnia 2011 r. weszło w życie wskazane na wstępie rozp. MST z dnia 21 kwietnia 2011 r. określające wzory formularzy powyższych umów.

We wzorach umowy gwarancji bankowej oraz gwarancji ubezpieczeniowej, zawieranych przez gwaranta (bank lub zakład ubezpieczeń) ze zleceniodawcą, którym jest biuro podróży, na wstępie, powyżej nazwy umowy, wskazano jako beneficjenta gwarancji marszałka województwa. I przede wszystkim to wskazanie wzbudziło największe wątpliwości Sądu Okręgowego w kwestii legitymacji czynnej klienta biura podróży do dochodzenia przed sądem od gwaranta zwrotu kwot wpłaconych na koszty imprezy turystycznej, która nie doszła do skutku. Skoro bowiem klient nie jest stroną takiej umowy ani beneficjentem gwarancji, nie istnieje stosunek prawny, na podstawie którego przysługiwałoby mu roszczenie bezpośrednio do gwaranta o zwrot tych należności objętych gwarancją.

Jednakże, jak wskazano wyżej, w świetle zarówno art. 7 Dyrektywy 90/314/EWG jak i art. 5 ust. 1 pkt 2 u.u.t., to właśnie klient biura podróży jest uprawniony do żądania zwrotu tych kwot i to w celu zapewnienia mu realizacji tego roszczenia biuro ma obowiązek zawrzeć umowę gwarancji. To zatem klient jest w zakresie tego roszczenia beneficjentem umowy gwarancji w znaczeniu materialnoprawnym i tego jego statusu nie mogą zmienić przepisy rozporządzenia wykonawczego do u.u.t. ani postanowienia przyjęte we wzorach umów gwarancji

stanowiących załączniki do rozporządzenia. Przepisy rozporządzenia wykonawczego nie mogą być bowiem sprzeczne z przepisami ustawy, stanowiącymi podstawę do jego wydania, a zawarte w powyższych wzorach umów stanowiących załącznik do rozp. MST z dnia 21 kwietnia 2011 r. stwierdzenie, iż beneficjentem gwarancji - także co do roszczenia o zwrot wpłat dokonanych przez klienta biura podróży na koszty imprezy turystycznej - jest marszałek województwa, jest sprzeczne z art. 5 ust. 1 pkt 2 u.u.t. oraz art. 7 Dyrektywy 90/314/EWG, a obecnie z art. 17 Dyrektywy 2015/2302. i jako takie nie wywołuje skutków prawnych także jeżeli zamieszczono je w konkretnej umowie zawartej według powyższego wzorca.

Beneficjentem umowy gwarancji co do tego roszczenia jest zatem z mocy ustawy: art. 5 ust. 1 pkt 2 u.u.t. klient biura podróży, natomiast marszałek województwa, zgodnie z art. 5 ust. 5 u.u.t., jest uprawniony do występowania na rzecz klientów w sprawach wypłaty środków z tytułu umów gwarancji i umowy ubezpieczenia, na zasadach określonych w tych umowach, które regulują tryb postępowania w tym zakresie. Czynności przewidziane w § 5 ust.1 wzoru umów, konieczne do uruchomienia wypłaty należności z tego tytułu, może wykonywać na rzecz klientów upoważniony do tego w art. 5 ust. 5 u.u.t. marszałek województwa składając gwarantowi żądanie zapłaty tych należności, a gwarant po wyliczeniu kwot należnych poszkodowanym klientom i po otrzymaniu od marszałka województwa dyspozycji wypłaty środków, dokonuje wypłat należnych kwot bezpośrednio poszkodowanym klientom, zgodnie z § 5 ust. 5 wzorca umowy oraz art. 5 ust. 1 pkt 2 u.u.t. Jeżeli po uruchomieniu tej procedury przez marszałka województwa i mimo wydania przezeń dyspozycji wypłaty należności na rzecz klienta, gwarant odmówi wypłaty, zarówno marszałkowi jak i poszkodowanemu klientowi przysługuje legitymacja czynna do wystąpienia przeciwko gwarantowi z roszczeniem o zapłatę. Umowa gwarancji jest najbardziej zbliżona do przewidzianej w art. 391 k.c. umowy o świadczenie przez osobę trzecią, w której zarówno gwarant jak i dłużnik są zobowiązani do spełnienia świadczenia na rzecz swojego partnera (beneficjenta gwarancji, wierzyciela z umowy przewidzianej w art. 391 k.c.) na wypadek, gdyby dłużnik w stosunku podstawowym (zleceniodawca gwaranta), nie spełnił ciążącego na nim obowiązku świadczenia, zabezpieczonego

obowiązkiem gwaranta wynikającym z umowy gwarancji. Umowa uregulowana w art. 391 k.c. pełni także funkcję zabezpieczenia wierzytelności i jest w istocie ogólną postacią umowy gwarancyjne. Legitymacja czynna klienta biura podróży do wystąpienia przeciwko gwarantowi o zwrot kwot zapłaconych na imprezę turystyczną, która nie doszła do skutku przysługuje mu zatem na podstawie art. 5 ust. 1 pkt 2 u.u.t. w zw. z odpowiednio stosowanym art. 391 k.c., jako beneficjentowi umowy gwarancji ubezpieczeniowej w zakresie tego roszczenia, zaś marszałkowi województwa legitymacja ta przysługuje na podstawie art. 5 ust. 5 u.u.t., jako uprawnionemu w tym zakresie na mocy ustawy.

Jedynie taka wykładnia powyższych przepisów jest zgodna zarówno z ich treścią oraz utrwaloną wykładnią Trybunału Sprawiedliwości art. 7 Dyrektywy 90/314/EWG, którego implementację stanowi art. 5 ust. 1 pkt 2 u.u.t., jak i pozwala na osiągnięcie ich celu, którym jest zapewnienie klientowi niewypłacalnego biura podróży, na jego żądanie, szybkiego i pełnego zwrotu dokonanych przez niego wpłat.

Przeciwko takiej wykładni nie przemawiają wskazywane przez stronę pozwaną względy praktyczne, w tym okoliczność, że to marszałek województwa ma najdokładniejsze informacje o ilości i wysokości zgłoszonych przez klientów biura podróży roszczeń o zwrot dokonanych wpłat i tylko zgłoszenie przez niego łącznie wszystkich roszczeń w tym zakresie pozwoli na ich odpowiednie, stosunkowe zaspokojenie, jeżeli suma gwarancyjna nie wystarcza na spłatę wszystkich należności w całości. Po pierwsze założeniem regulacji art. 5 u.u.t. i obowiązku zawierania umów gwarancyjnych jest to, by suma gwarancyjna pozwoliła na zaspokojenie wszystkich roszczeń, co, zgodnie z Dyrektywą 90/314/EWG, powinno być przedmiotem kontroli organów państwowych, a Skarb Państwa może ponosić wobec klientów odpowiedzialność odszkodowawczą, jeżeli umowa gwarancyjna zawarta przez biuro podróży przewidywała zbyt niską sumę gwarancyjną. Po wtóre nic nie stoi na przeszkodzie by to marszałek występował w imieniu wszystkich klientów o zwrot wpłaconych przez nich zaliczek lub kosztów imprezy, gdyż ma do tego upoważnienie ustawowe i z reguły niewątpliwie tak będzie przebiegać procedura uruchamiania gwarancji w celu zaspokojenia tych roszczeń. Po trzecie zaś, jeżeli wyjątkowo, z roszczeniami takimi przeciwko gwarantowi wystąpią do

sądu sami klienci biura podróży i nie będzie wiadomo czy suma gwarancyjna wystarczy na zaspokojenie roszczeń wszystkich klientów, w tym jeszcze nie zgłoszonych, możliwe będzie zastosowanie odpowiednich rozwiązań procesowych i materialnoprawnych pozwalających na tymczasowe częściowe zaspokojenie zgłoszonych roszczeń, do chwili zgłoszenia, w przewidzianym w umowie gwarancyjnej czasie, żądań przez wszystkich poszkodowanych.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 k.p.c. podjął uchwałę jak na wstępie.

kc

db